

Інна ШЕВЧЕНКО

**ПРОБЛЕМАТИКА ПУБЛІЦИСТИКИ
ПОЕТІВ-ШІСТДЕСЯТНИКІВ 1990-х – 2000-х РОКІВ
(НА МАТЕРІАЛІ ТВОРЧОСТІ
ДМИТРА ПАВЛИЧКА, ЛІНИ КОСТЕНКО ТА
БОРИСА ОЛІЙНИКА)**

У статті проаналізовано ідейно-тематичну палітру публіцистики Дмитра Павличка, Ліни Костенко і Бориса Олійника. Виокремлено основні проблеми, які хвилювали митців. Зроблено акцент на ті чинники, які негативно впливають на розвиток України як демократичної держави.

Ключові слова: *публіцистика, шістдесятники, національна ідея, українська культура, глобальні катастрофи, комунікативна катастрофа, питання української мови, принцип гуманізму.*

Постановка проблеми. Творчість поетів-шістдесятників, яскрава і багатогранна, ось уже шість десятиліть активно впливає на літературний процес, багато в чому визначаючи його рівень і характерні прикмети. У їхніх статтях виявляються філософсько-естетичні погляди, але самі по собі статті не можуть претендувати на повноту їх висвітлення й глибоке наукове обґрунтування певних проблем. Для їх з'ясування необхідне комплексне вивчення всього публіцистичного доробку митців (в широкому значенні цього поняття).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Широкий спектр проблем публіцистики поетів-шістдесятників є актуальним на сучасному етапі розвитку України як демократичної держави та становлення у ній громадянського суспільства.

Низку цих проблем аналізували у своїх дослідженнях Г. Ключек, О. Галич, І. Дзюба, О. Башкирова, Л. Скирда, О. Никанорова, О. Теребус, В. Моренець, Л. Івшина, С. Ба-

рабаш, М. Ільницький, С. Єрмоленко та ін. Попри це, потрібно ширше розглянути темарій публіцистичних статей, адже від періоду незалежності і до сучасності з'явилося багато тем, які хвилюють суспільство.

Мета статті. Головною метою публікації є аналіз проблематики публіцистики Д. Павличка, Л. Костенко та Б. Олійника; виокремлення в них політичних, культурологічних, національних, а також апокаліптичних мотивів.

Виклад основного матеріалу. Неважко спостерегти, що активізація звернення письменників до слова „прямої дії” пов'язана зі зламно-критичним станом держави й суспільства або ж із крайнім загостренням якоїсь життєво невідкладної проблеми, що її влада не хоче або нездатна розв'язати. Отоді письменник і міняє художнє перо на публіцистичне, діє за знаним принципом „не можу мовчати”. Зафіксовані випадки, коли зміна пера має не короткочасний характер, а розтягується на роки, і те „забуття” або „ігнорування” художником найорганічнішої для нього справи (замість неї – „не зовсім своя справа”) має насправді надзвичайно вагому причину: відчуття ним недостатності суто образно-мистецького освоєння дійсності, усвідомлення певної наруги над проблемою, коли вона піддається розконцентруванню в характері.

Наприклад, публіцистика Б. Олійника позначена відкритістю письма, аналітично-критичним підходом до історичних суспільних змін, владних структур, лідерства і лідерів, питань державності та економіки, що викликає неоднозначне потрактування й ставлення з боку реципієнтів.

Л. Костенко переважно звертається до публіцистики політичного забарвлення, використовуючи алегоричні засоби. Хвилюють її і національні питання, зокрема у її творчості найпомітніше виявляються апокаліптичні мотиви. Акцент варто зробити на статті „Україна як жертва і чинник глобалізації катастроф”, у якій вона наголошує, що досить вважати Україну жертвою, натомість ми маємо „встати з колін” і перестати жити нав'язаними нам стереотипами: „Одним із таких стереотипів є хронічне потрактування України як жертви, в історії і до сьогодні залежної від чиеїсь злої волі, відтак іманентно нездатної

якось переломити ситуацію навіть уже у своїй незалежній державі і, нарешті, стати в ряд достойних і вільних країн. Немає народів з легкою історією. І наш не виняток [1]”. Болить потеси і проблема Чорнобильської катастрофи. Авторка зазначає, що саме ця трагедія дала початок іншим проблемам, зокрема таким, як: забруднення середовища, гуманітарна криза суспільства, виїзд населення за кордон, хвороби техногенного характеру. „Всі якось звикли, що це глобальна техногенна катастрофа. Але це також антропогенна катастрофа... Зона відчуження – це ж не просто радіоактивно забруднена територія. Це чорна діра, яка поглинула цілий етнос, його ономастику, мову, історію, звичаї, промисли і мистецтво, призвела до непоправних деформацій віками сформованої етнопсихології [1]”.

Про значну кількість глобальних катастроф пише Б. Олійник. Соціальна дійсність підлягає різнобічному оцінюванню з боку публіциста, але завжди оцінки порушуваних проблем, аналіз подій, явищ, фактів, осмислення ролі особистості в історії ґрунтуються на масштабності й неупередженості, вмінні автора якнайповніше розкрити суть аналізованого ним питання. Саме тому одним із засобів об’єктивного викладу інформації в його публіцистиці є аргументування конкретними фактами, цифрами, показниками, зафіксованими чи то самим автором, чи за допомогою фахівців. „Краще сказати правду. А правда така, – констатує в 1996 р. Б. Олійник – голова Комісії Верховної Ради України з питань зовнішньої політики і зв’язків з СНД, – частина тіньової економіки в Україні зросла з 40 відсотків валового прибутку в 1994 до 60 відсотків у 1996, високосному. Себто, ми вже не держава, а фантом, тінь, фата моргана, марево, міраж, майя. Кількість лише зареєстрованих злочинів за роки лібералізації перевищила 2,5 мільйона, а вбивств і замахів на життя сягає 20 тисяч. Наркоманія, соціальні захворювання, сифіліс, туберкульоз, а тепер ще й СНІД сягнули такого рівня, що вже йдеться про невідтворення робочої сили, про катастрофічне зниження інтелектуального потенціалу нації, а отже, падіння обороноздатності держави. Себто, йдеться до соціальної деградації, до геноциду [2, 20]”.

У публіцистиці Д. Павличка найбільше уваги приділено національній ідеї. Українська національна ідея – теоретичний вираз своєї самобутності та індивідуальності, власної самоцінності, права на самовизначення та самостійний розвиток, на національну незалежність [3].

Найважливішим консолідуючим чинником для нації митець вважає наявність певної національної ідеї, яку визначає так: „...національна ідея – це творець, захисник, відновлював і будівничий державності народу, його дух свободи, вищий рівень самоусвідомлення, ознака інтелектуальної зрілості, його здатність впливати на формування позитивного для себе політичного міжнародного клімату [4, 4]”.

Болючим для Павличка є і питання української мови. Він зазначає, що „українська мова – це мова не тільки українців, спілкуватися нею мають право мешканці України всіх національностей з потреби гуртуватися в народ, з необхідності доходити порозуміння й ладу в спільному домі. Мова українського громадянства, державно-єдина, яка може консолідувати українське суспільство в націю. Ніяка інша мова цю функцію не виконає. Натомість інша може розколоти народ навпіл, роздрібнити на суржикки, чого, власне, й домагаються наші недоброзичливці [4, 5]”. Не оминає цю проблему і Л. Костенко, ототожнюючи у згаданій раніше статті питання української мови з комунікативною катастрофою: „ У всіх народів мова – це засіб спілкування, у нас це – фактор відчуження[1]”.

Провідною рисою публіцистики Б. Олійника в контексті гуманістичної спрямованості, яка відрізняє його від сучасників, є насамперед моральна відповідність, тобто дотримання принципу чесності перед реципієнтом та самим собою при висвітленні важливих суспільних питань: „Але є принципи. Суто людські. Закони предків, універсальні життєві правила, яких не можна зраджувати. Головне з нещастя, що його завдав нам Горбачов, у тому, що зміну принципів він довів до рівня побутового й безкарного вчинку. Більш того, безпринципність доведена до рівня добродійності. Стираються межі між мораллю й аморальністю [5, 29]”.

Таке розуміння власного права говорити про моральну деградацію соціуму на основі безпосереднього аналізу діяльності лідера (керівника держави) впливає з усвідомлення Олійником професійної моралі як індивідуальної свідомості, про що яскраво свідчать його публіцистичні тексти. Аналізування Б. Олійником себе як автора-публіциста є імпліцитним, воно впливає з самого характеру публіцистичного тексту, його аргументованості й етичної наповненості, актуальності та коректності.

Публіцистичний доробок Б. Олійника є яскравим прикладом втілення ще одного професійного етичного принципу – боротьби з війнами та іншим злом, що протистоїть людству. Гуманне спрямування має місце при висвітленні етнічних конфліктів, воєнних дій у різних країнах, загалом при осмисленні війни під історіософським кутом зору. Висвітлення етнічних конфліктів також базується на аналізі морального стану суспільства, спостереженнях внаслідок перебування на місці подій, залученні свідчень очевидців тощо.

Етичний принцип гуманізму та боротьби із загальнолюдським злом набуває в публіцистиці Олійника конкретного втілення в категорії турботи про державність, незалежність і безпеку України, реалізуючись через осмислення морально-етичних, етнічних, політичних, економічних проблем слов'янського світу взагалі: „Схоже, що світове співтовариство вельми толерантно, як до само собою зрозумілого, ставиться до солідарності та взаємопідтримки, скажімо, мусульман, католиків чи євреїв. Але тільки-но заходить мова про таку ж природну необхідність солідарності і взаємопідтримки між слов'янами, навіть у боротьбі з тероризмом, як одразу ж інтонація круто міняється на зловорожу. Тут тобі і панславізм, що чомусь загрожує розколом світу, і „рука Москви”, і — що б ви подумали?! — „більшовизм” разом із „тоталітаризмом”. При цьому в голосі звинувателів чується не лише лють, а й холодок страху. Ця атака на ідею слов'янської взаємопідтримки, найперше ж — супроти православ'я — ведеться вже не одне століття, особливо посилившись з початком ХХ віку [6, 10]”.

Про розвиток культури мудро говорить Л. Костенко у статті „Гуманітарна Аура Нації”: „... життєво необхідно —

накреслити шляхетні обриси своєї культури. Натомість людям голови захаращують мотлохом [7]”. Ми маємо навчитись експонувати свою культуру і літературу зокрема. Після розв’язання цієї проблеми (разом із нею) зникне і низка інших не менш вагомих.

Висновки. Отже, проаналізувавши публіцистичні статті Д. Павличка, Л. Костенко і Б. Олійника, можемо зробити висновки про те, що письменників хвилювали схожі проблеми, а саме: українська національна ідея, українська мова, українська культура, гуманізм, глобальні катастрофи (апокаліптичні мотиви). У рамках останньої проблеми можна виокремити: Чорнобильську трагедію, моральну деградацію, культурну занедбаність, захворювання, спричинені різноманітними факторами.

Summary. Shevchenko. I. Problematics of publicism of poets-hundreds of 1990 – 2000 years (on the material of the works of Dmytro Pavlichko, Lina Kostenko and Borys Oliynyk). The ideological-thematic palette of publicism of Dmytro Pavlychko, Lina Kostenko and Boris Oliynyk are analysed. Basic problems that worried artists are distinguished. An accent is done on those factors that negatively influence on development of Ukraine as the democratic state.

Key words: journalism, sixties, national idea, Ukrainian culture, global catastrophes, communicative catastrophe, the question of the Ukrainian language, the principle of humanism.

Список використаної літератури

1. Костенко Л. Україна як жертва і чинник глобалізації катастроф / Л. Костенко // День. – 25 квітн. – 2003. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.day.kiev.ua/uk/article/аксиya-dnya/ukrayina/yak-zhertva-i-chinnik-globalizacii-katastroph>
2. Олійник Б. „Ми – п’яте колесо до воза «сімки»” / Б. Олійник // Віче. – 1997. – № 3. – С. 20 – 21.
3. Павличко Д. Українська національна ідея / Д. Павличко. – Київ : Основи, 2004. – 771 с.

4. Павличко Д. Про національну безпеку: Виступ на засіданні Верховної Ради України 20.10.1993 / Д. Павличко // Літературна Україна. – 1993. – 28 жовтня. – С. 2 – 9.

5. Олійник Б. Про Михайла Горбачова, життя і політику / Б. Олійник // Радуга. – 1993. – № 1. – С. 26 – 40.

6. Олійник Б. Будьмо пильні, слов'яни! Час подвійних стандартів, або хто і з якою метою сатанізує сербів / Б. Олійник // Криниця. – 1993. – № 10 – 12. – С. 64 – 74.

7. Костенко Л. Гуманітарна Аура Нації / Л. Костенко // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://kostenko.electron.com.ua/menu3_6_1.html

Одержано редакцією – 08.09.17

Прийнято до публікації – 28.09.17

УДК 821.161.2 – 1.09(092) Олійник (045)

Олександра БАСС

ФІЛОСОФСЬКЕ ОСМИСЛЕННЯ СЕНСУ ЖИТТЯ У ВІРШАХ БОРИСА ОЛІЙНИКА

Статтю присвячено світоглядним і філософським домінантам лірики Бориса Олійника 1990 – 2000 років, схарактеризовано художній світ, створений автором, з точки зору його цілісності та самобутності. Розглянуто значний внесок поета у розвиток філософської лірики і сучасної ліро-епічної поеми. Творчість Б. Олійника – яскраве промовисте свідчення того, що поет завжди був «в епіцентрі доби». Поезії автора переконливо говорять про найболючіші проблеми так, щоб читач вірив йому.

Ключові слова: поезія, філософія, сенс життя, смерть, безсмертя, буття людини, гармонія, Бог, фольклор, духовність.

Постановка проблеми. Одна з традиційних проблем не лише філософії, теології, а й художньої літератури – питан-